

ELS NOBLES DEL CAMP DE TARRAGONA AL SEGLE XVIII

Salvador-J. Rovira i Gómez

La primera consideració que hem de fer en parlar dels nobles setcentistes del Camp de Tarragona és destacar els dos elements que presenta el seu conjunt:

- a) els llinatges ennoblits en el segle XVII i anteriors, i
- b) els que adquiriren la noblesa en el decurs del segle XVIII, sota els Borbó.

Pel que fa als llinatges que aconseguiren la noblesa amb anterioritat al segle XVIII hem de dir que no tots els existents en el segle XVII aconseguiren creuar la divisòria entre segles per tal com només quaranta-sis dels cent setze registrats durant el sis-cents hom els localitza en el segle XVIII, és a dir, el 39'7%. I val a dir que tots ells havien estat ennoblits en el sis-cents, menys tres –Barberà, Montserrat i Montoliu– la noblesa dels quals era de caràcter immemorial.

Els quaranta-sis llinatges anteriors al segle XVIII presenten aquestes característiques:

<i>Llinatge</i>	<i>Categoria nobiliària</i>	<i>Població</i>	<i>Comarca</i>
Alberic	Ciudadà Honrat	Tarragona	Tarragonès
Blanxart	Ciudadà Honrat	Alcover	Alt Camp
Barberà	Cavaller	Reus	Baix Camp
Benavent	Ciudadà Honrat	Mont-roig del Camp	Baix Camp
Borràs	Noble	Tarragona	Tarragonès
Caçador	Cavaller	Alcover	Alt Camp

Canals	Ciudadà Honrat	Tarragona	Tarragonès
Carreres ¹	Ciudadà Honrat	Tarragona	Tarragonès
Casals	Ciudadà Honrat	Tarragona	Tarragonès
Cases (Rafael) ²	Ciudadà Honrat	Tarragona	Tarragonès
Cases (Antoni)	Ciudadà Honrat	Tarragona	Tarragonès
Claver	Noble	Tarragona	Tarragonès
Compte	Ciudadà Honrat	Reus	Baix Camp
Ferrer	Ciudadà Honrat	Tarragona	Tarragonès
Figuerola	Ciudadà Honrat ³	Alcover	Alt Camp
Foraster	Ciudadà Honrat	Alcover	Alt Camp
Foraster	Cavaller	Tarragona	Tarragonès
Fort	Ciudadà Honrat	Alforja	Baix Camp
Gendre	Ciudadà Honrat	la Selva del Camp	Baix Camp
Güell ⁴	Ciudadà Honrat	Alcover	Alt Camp
Homdedeu	Cavaller	Riudecanyes	Baix Camp
Hortonedà	Ciudadà Honrat	Tarragona	Tarragonès
Kies ⁵	Cavaller	Vila-seca	Tarragonès
Martí	Ciudadà Honrat	Tarragona	Tarragonès
Montserrat	Cavaller	Alcover	Alt Camp
Montserrat ⁶	Títol	Altafulla	Tarragonès
Nebot ⁷	Ciudadà Honrat	Riudoms	Baix Camp

1. Els Carreres eren tarragonins, però el casament de Francesc Carreres amb Magdalena Queralt, filla de Guillem Queralt, pagès d'Alcover, va fer que primer visquessin a cavall de Tarragona i Alcover i que, finalment, s'establissin a Alcover on els trobem en el darrer quart del segle XVIII.
2. Un membre d'aquest llinatge, Ignasi Cases i de Prat, es casà amb Magdalena Ferrer i Roig, filla d'Andreu Ferrer, burgès honrat de Perpinyà i notari de Valls. Es domicilià a la capital de l'Alt Camp i fou el continuador de la notaria del sogre i el genearca dels Cases Vallencs.
3. Josep de Figuerola i Argullol, gendre de Ramon de Vilana Perles, rebé, el 1718, el títol de comte de Figuerola de l'emperador Carles VI. Els Figuerola tenen dedicat un capítol a: Salvador-J. ROVIRA; Manel GÜELL, *Aproximació a les famílies nobles d'Alcover a l'edat moderna*, Valls, Consell Comarcal de l'Alt Camp, 1993, p. 53-68.
4. Membres d'aquest llinatge passaren a Reus, Tarragona i Valls i crearen les branques setcentistes d'aquestes localitats. El genearca de la de Reus fou Pere-Joan Güell, el de la de Tarragona Francesc Güell i Maimó i el de la de Valls Albert Güell.
5. Antoni de Kies i Sala contragué matrimoni amb l'alcoverenca Ramona Guasc per la qual cosa passà a viure a Alcover. El matrimoni tingué dos fills: Joan de Kies i Guasc, l'hereu, que residí a Vila-seca, i Ignasi de Kies i Guasc que continuà vivint a Alcover; val a dir, però, que en morir Joan sense fills fou heretat per Ignasi que deixà Alcover i es traslladà a Vila-seca.
6. Aquests Montserrat no tenen res a veure amb els Montserrat d'Alcover. Són els familiars de Francesc de Montserrat i Vives i tenen el títol de marquès de Tamarit.
7. En el set-cents Josep Nebot s'establí a Bràfim (Alt Camp) on residiren els seus descendents fins que extingida la branca principal a la qual heretaren, retornaren a Riudoms.

Oller	Ciudadà Honrat	Alcover	Alt Camp
Pastor ⁸	Ciudadà Honrat	Tarragona	Tarragonès
Pedret	Ciudadà Honrat	Reus	Baix Camp
Peirí	Cavaller	Vilanova d'Escornalbou	Baix Camp
Pontarró ⁹	Noble	Vilabella	Alt Camp
Porta	Ciudadà Honrat	Almoster	Baix Camp
Potau	Noble	Tarragona	Tarragonès
Pujol	Ciudadà Honrat	Maspujols	Baix Camp
Prat	Cavaller	Tarragona	Tarragonès
Ricard	Cavaller	Tarragona	Tarragonès
Rosselló	Ciudadà Honrat	Valls	Alt Camp
Segarra	Noble	Valls	Alt Camp
Simó	Ciudadà Honrat	Reus	Baix Camp
Toda	Ciudadà Honrat	Riudoms	Baix Camp
Torner	Ciudadà Honrat	Valls	Alt Camp
Torrell ¹⁰	Cavaller	Mont-roig del Camp	Baix Camp
Torrents	Cavaller	Constantí	Tarragonès
Torroja	Ciudadà Honrat	Reus	Baix Camp
Vidal	Noble	Tarragona	Tarragonès

La consideració de la relació precedent permet dir que els quaranta-sis llinatges siscentistes que aconseguixen arribar al segle XVIII gaudien en vint-i-vuit casos del privilegi de ciutadà honrat, en onze del de cavaller, en sis del de noble i en un d'un títol: el de marquès de Tamarit.

La comarca amb més nobles és el Tarragonès –20– i la que en té menys és l'Alt Camp –11–, enmig se situa el Baix Camp –15.

Per municipis, el que concentra el major nombre de nobles és Tarragona amb catorze, el segon lloc correspon a Alcover amb set llinatges, en tercer lloc se situa Reus amb cinc, segueixen Mont-roig del Camp, Riu-

---

8. El genearca dels Pastor tarragonins és Joaquim Pastor i Sentís, fill de Francesc Pastor, ciutadà honrat de Barcelona, i de Magdalena Sentís, veïns d'Horta de Sant Joan, que s'aveïnà a Tarragona, vers el 1684, arran del seu matrimoni amb Maria Mestre i Balcells, filla i hereva d'Andreu Mestre, ciutadà honrat de Barcelona.

9. Els Pontarró són vilabellencs, però molt sovint alternaren la residència a Vilabella amb la de Tarragona, on nasqueren un bon nombre d'ells. Pel que fa als Pontarró vegeu: Salvador-J. ROVIRA, "Els Pontarró, de Vilabella. De pagesos i mercaders a nobles (segles XV-XVIII)", *Historia et Documenta*, 4 (1997), p. 9-37.

10. Els considerem de Mont-roig del Camp, però vivien a cavall entre aquesta vila del Baix Camp i Tarragona.

doms i Valls, cadascun amb dos llinatges nobles entre els seus veïns, i tenen un llinatge Alforja, Almoister, Altafulla, Maspujols, Riudecanyes, la Selva del Camp, Vilanova d'Escornalbou, Vilabella i Vila-seca.

Un bon nombre dels llinatges ennoblits durant el segle XVII ho foren com a premi a la fidelitat que la persona ennoblida mostrà a la causa de Felip III durant la guerra dels Segadors o com a conseqüència dels privilegis atorgats per aquest rei a poblacions que li havien estat fidels durant el conflicte, com ara Tarragona que rebé, el 1645, el privilegi de poder nomenar un ciutadà honrat cada cinc anys.¹¹ Aquest és el cas dels llinatges Alberic, Borràs, Caçador, Canals, Carreres, Casals, Cases (Rafael), Cases (Antoni), Claver, Ferrer, Homdedeu, Hortonedà, Martí, Montserrat (marquès de Tamarit), Pedret, Pontarró, Potau, Simó i Torroja; en total dinou llinatges, el 42'22% dels llinatges nobles no setcentistes.

Els llinatges d'origen siscentista pertanyen a la pagesia benestant –31'11%–, la burgesia universitària –22'22%– i, molt especialment a la burgesia mercantil –el 42'22%–, atès que els únics que es poden permetre l'obtenció d'un privilegi eren els enriquits i d'aquests, al segle XVII, n'hi hagué molts ja que els sis-cents, com qualsevol època de depressió, fou un temps de nous rics. Formen part, en definitiva, del grup de persones que després d'haver-se enriquit, especialment gràcies a les pràctiques mercantils, arrodoneixen la posició capdavantera que ocupen en el municipi respectiu i en el conjunt comarcal amb l'obtenció d'un privilegi nobiliari que certifica públicament el seu èxit i satisfà, a l'ensems, la pruija que tenen d'esdevenir nobles.

ELS NOBLES CREATS EN EL SEGLE XVIII

En el decurs del set-cents un total de trenta-sis camptarragonins aconseguiren esdevenir nobles segons aquesta distribució:

<i>Llinatge</i>	<i>Categoria</i>	<i>Any ennobliment</i>	<i>Població</i>	<i>Comarca</i>
Aixemús ¹²	Ciutadà Honrat	1752	Reus	Baix Camp

11. El tema ha estat tractat a bastament per Manuel GÜELL, "CHT el privilegi reial de nomenament quinquennal d'un ciutadà honrat a favor de la ciutat de Tarragona (1645)", *Paratge*, 8 (1997), pp. 11-28.

12. Els Aixemús els ha estudiats Salvador-J. ROVIRA a: *La burgesia mercantil de Reus ennoblida durant el segle XVIII*, Tarragona, Institut d'Estudis Tarraconenses Ramon Berenguer IV, 1994, pp. 11-15.

Alemaný ¹³	Ciudadà Honrat	1796	Tarragona	Tarragonès
Blai	Ciudadà Honrat	1790	Montbrió del Camp	B. Camp
Bofarull ¹⁴	Noble	1774	Reus	Baix Camp
Cadenas ¹⁵	<i>Hidalgo</i>	1746	Tarragona	Tarragonès
Cerezo ¹⁶	Ciudadà Honrat	1707	Tarragona	Tarragonès
Dalmau, Francesc	Ciudadà Honrat	1756	Montbrió del Camp	B. Camp
Dalmau, Pau	Ciudadà Honrat	1797	Reus	Baix Camp
Figueres	Cavaller	1751	Riudoms	Baix Camp
Folc ¹⁷	Cavaller	1752	Vinyols	Baix Camp
Fontanilles ¹⁸	Ciudadà Honrat	1702	Torredembarra	Tarragonès
Freixe ¹⁹	Ciudadà Honrat	1753	Reus	Baix Camp
Galli ²⁰	Noble	1799	Tarragona	Tarragonès
Garcia ²¹	Ciudadà Honrat	1784	Reus	Baix Camp
Gavaldà	Cavaller	1774	Riudoms	Baix Camp
Gimbernat ²²	Noble	1790	Cambrils	Baix Camp

-
13. Podeu trobar la biografia de Josep-Francesc Alemany i Massó a: Salvador-J. ROVIRA, *Rics i poderosos, però no tant. La noblesa a Tarragona i comarca al segle XVIII*, Tarragona, Publicacions del Centre d'Estudis Històrics i Socials Guillem Oliver del Camp de Tarragona, 2000, p. 45.
  14. Pel que fa als Bofarull vegeu: Borja de QUEROL, "Nobles y comerciantes en Reus. Los Bofarull del siglo XVIII", *Pedralbes*, 8-I (1988), p. 77-82. Salvador-J. ROVIRA, *La burguesia mercantil*, pp. 17-25.
  15. Vegeu Salvador-J. ROVIRA, *Rics i poderosos*, pp. 57-62.
  16. *Ibid.*, pp. 83-86.
  17. Els Folc han estat estudiats per Laureà PAGAROLAS, *L'Aristocràcia al Baix Camp. El llinatge Torrell, Folc i Nicolau (1484-1984)*, Reus, Edicions del Centre de Lectura, 1984.
  18. Vegeu Salvador-J. ROVIRA, *Els Fontanilles de Torredembarra. Un llinatge torrenc de ciutadans honrats de Barcelona*, Tarragona, Paratge Tarragoní, 1993.
  19. Els Freixe han merescut l'atenció de Jordi SUGRANYES, "La burguesia catalana del segle XVIII: els Freixa de Reus", *Pedralbes*, 8-I (1988), pp. 57-66 i Salvador-J. ROVIRA, *La burguesia mercantil*, p. 27-31.
  20. Salvador-J. ROVIRA, *Rics i poderosos*, pp. 107-110.
  21. Salvador-J. ROVIRA, *La burguesia mercantil*, pp. 33-35.
  22. Els Gimbernat han estat estudiats per Laureà PAGAROLAS, *Els Gimbernat i el Cambrils del segle XVIII*, Cambrils, Ajuntament de Cambrils, 1985.
  23. Josep i Francesc Grases aconseguiren el 26 d'octubre de 1706 que el rei-arxiduc Carles III els concedís, en cap del seu pare, el privilegi de ciutadà honrat de Barcelona. Als Grases la ciutadania honrada els durà poc per tal com Felip V declarà nuls i sense valor els privilegis atorgats pel rei-arxiduc. Manuel Grases i Sabater, nét de Francesc, aconseguí, el 18 de maig de 1773, la rehabilitació del privilegi, per això en l'any de l'ennobliment posem 1773 i no pas 1706. Pel que fa als Grases podeu consultar: Pere ANGUERA, "Sobre Josep i Francesc Grases i Gralla. Un comerciant i un advocat del segle XVIII", *Estudios Históricos y Documentos de los Archivos de Protocolos*, VIII (1980), pp. 245-251. Rosa M. ALABRÚS; Ricardo GARCIA, "L'afer Grases i la problemàtica constitucional catalana abans de la guerra de Successió", *Pedralbes*, 13-II (1993), pp. 557-564.

Grases ²³	Ciudadà Honrat	1773	Reus	Baix Camp
Guardiola	Ciudadà Honrat	1793	L'Aleixar	Baix Camp
Gutiérrez de Pando Hidalgo		1799	Tarragona	Tarragonès
Magrinyà	Ciudadà Honrat	1795	la Selva del Camp	Baix Camp
Marc ²⁴	CH, C, N	1751,1773	Reus	Baix Camp
Martí, Bernat ²⁵	Ciudadà Honrat	1702	Altafulla	Tarragonès
Martí, Antoni, ²⁶	Noble	1790	Altafulla	Tarragonès
Milà ²⁷	Ciudadà Honrat	1775	Reus	Baix Camp
Miró, Francesc	Cavaller	1752	Reus	Baix Camp
Miró, Pau ²⁸	CH, C	1775	Reus	Baix Camp
Morenes ²⁹	Títol	1790	Tarragona	Tarragonès
Nicolau ³⁰	Ciudadà Honrat	1773	Reus	Baix Camp
Peirí	Cavaller	1741	Cambrils	Baix Camp
Plana ³¹	Cavaller	1701	Vilallonga del C.	Tarragonès
Ribalta ³²	Ciudadà Honrat	1702	Vilallonga del C.	Tarragonès
Sabater ³³	Ciudadà Honrat	1780	Reus	Baix Camp

Salvador-J. ROVIRA, "Els reusencs Josep i Francesc Grases i Gralla i els seus descendents set-centistes", *Quaderns d'Història Tarraconense*, XII (1993), pp. 103-123, "Dos austriacistes reusencs: els germans Josep i Francesc Grases i Gralla", *TAG*, 296 (2003), pp. 11-14. Jaume VERNET, "A l'entorn de Francesc Grases i Gralla. Una perspectiva de dret constitucional", *Ivítium*, 1 (1996), pp. 645-663.

24. Entre la bibliografia dedicada als Marc destaca la següent: Manuel ARRANZ; Joan FUGUET, *Els March de Reus i el seu palau a la Rambla de Barcelona*, Barcelona, Generalitat de Catalunya – Departament de Cultura, 1987. Mercè LÓPEZ, *Un exemple del comerç català del segle XVIII: els March de Reus*, Reus, Centre d'Estudis Comarcals Josep Iglésies, 1991. Salvador-J. ROVIRA, "Burguesia i noblesa a Reus. El cas de Salvador March i Bellver (1718-1787)", *Pedralbes*, 8-I (1988), p. 67-75; *La burgesia mercantil*, p. 37-45. *Els March, darrers senyors de Creixell i Roda de Berà*, Valls, Cossetània, 2003.
25. Es pot trobar la biografia de Bernat Martí a: Salvador-J. ROVIRA, *Altafulla siscentista. La vida en una vila del Baix Gaià al segle XVII*, Altafulla, Centre d'Estudis d'Altafulla, 1997.
26. El llinatge Martí ha estat estudiat per Salvador-J. ROVIRA, *Els Martí un llinatge del Baix Gaià (segles XVI-XVIII)*, Tarragona, Paratge Tarragoní, 1991. *Els Martí. De pagesos benestants i mercaders a nobles del Principat de Catalunya*, Altafulla, Centre d'Estudis d'Altafulla, 1999.
27. Salvador-J. ROVIRA, *La burgesia mercantil*, p. 47-49.
28. *Ibid.*, p. 51-57.
29. Salvador-J. ROVIRA, *Rics i poderosos*, p. 157-163.
30. Laureà PAGUEROLAS, *L'Aristocràcia al Baix Camp*, p. 73-102. Salvador-J. ROVIRA, *La burgesia mercantil*, p. 59-67.
31. Salvador-J. ROVIRA, *Rics i poderosos*, p. 169-173.
32. *Ibid.*, p. 175-179.
33. Salvador-J. ROVIRA, *La burgesia mercantil*, p. 69-72.
34. *Ibid.*, p. 73-77.

Sunyer ³⁴	Ciudadà Honrat	1775	Reus	Baix Camp
Vall ³⁵	Ciudadà Honrat	1798	les Borges del Camp	Baix Camp
Veciana ³⁶	Ciudadà Honrat	1741	Valls	Alt Camp
Vignau ³⁷	Ciudadà Honrat	1796	Reus	Baix Camp
Virgili ³⁸	<i>Hidalgo</i>	1754	Vilallonga del C.	Tarragonès

Si en cada cas només tenim en compte el privilegi més alt dels trenta-sis llinatges ennoblits en el set-cents –alguns d’ells obtingueren més d’un privilegi– tindrem vint-i-un privilegis de ciutadà honrat, tres d’*hidalgo*, sis de cavaller, cinc de noble i un títol: el de baró de les Quatre Torres.

Ara, la comarca amb més llinatges nobles no és pas el Tarragonès ans el Baix Camp amb vint-i-quatre llinatges nobles. El fet que el Baix Camp doblí el nombre de llinatges nous del Tarragonès –12– és una clara manifestació de l’evolució econòmica del Baix Camp, que en el segle XVIII esdevé la part més dinàmica del Camp. Tot i això, la preponderància del Baix Camp resta matisada pel fet que a Tarragona durant el set-cents fixaren la seva residència set llinatges ja ennoblits –Castellarnau³⁹, Castellví⁴⁰,

35. Pel que fa als Valls vegeu Ferran JOVÉ, *Maties de Vall i Llaberia mariscal de camp carlí (1802-1872)*, Reus, Edicions del Centre de Lectura, 2003.

36. Els Veciana disposen d’una àmplia bibliografia entre la que destaca: Núria SALES, *Història dels Mossos d’Esquadra. La dinastia Veciana i la policia catalana del segle XVIII*, Barcelona, Aedos, 1962.

37. Salvador-J. ROVIRA, *La burgesia mercantil*, p. 79.

38. La millor biografia de Pere Virgili és la de Rafael ALBIOL, *Pere Virgili (1699-1776). Fundador dels Reials Col·legis d’Espanya*, Barcelona, Fundació Uriach, 1998.

39. La noblesa dels Castellarnau és immemorial, però com a nobles camptarragonins són setcentistes per tal com el primer Castellarnau, Carles de Castellarnau i de Castellarnau, fill de Carles de Castellarnau i Cervós i de Maria de Castellarnau i Lledós, nat a Alins de la Vall Ferrera vers el 1714, s’establí a Tarragona la segona meitat dels anys quaranta del segle XVIII, sense que en sapiguem exactament el perquè i es casà amb la pubilla tarragonina Maria Magrinyà i Porta. Vegeu: Salvador-J. ROVIRA, *Els Castellarnau*, Barcelona, Societat Catalana de Genealogia, Heràldica, Sigil·lografia, Vexil·lologia i Nobiliària, 2003.

40. Els Castellví, de Montblanc, s’establiren a Tarragona arran del matrimoni de Josep de Castellví i de Ferran, fill d’Ignasi de Castellví i de Ponç i de Maria-Teresa de Ferran, amb la tarragonina Maria-Teresa de Pontarró i Llorenç el 29 d’abril de 1733.

41. Ens referim a Josep de Figuerola i de Blanes i a la seva germana Maria, fills del valencià Pere de Figuerola i Pardo de la Casta, cavaller de Montesa i senyor de la baronia de Nàquera (Camp de Túria), que fou governador de Tarragona el darrer quart del segle XVII, i d’Anna de Blanes i de Centelles.

42. Els nobles tarragonins setcentistes cognomenats Güell pertanyen als Güell d’Alcover els quals aconseguiren el privilegi de ciutadà honrat de Barcelona, l’any 1675, en la persona de Josep Güell i Giner.

Figuerola⁴¹, Güell⁴², Queraltó⁴³, Sentmenat⁴⁴ i Vertamon⁴⁵— el que eleva el nombre de llinatges nobles del Tarragonès a dinou i fa que la diferència no sigui tan considerable.

Crida l'atenció el nombre tant reduït de gent de l'Alt Camp ennoblida ja que només aconseguí la noblesa el llinatge dels Veciana. Hi ha, però, el cas dels Baldric, senyors del Rourell, ennoblits pel rei-arxiduc Carles III, i val a dir que durant el set-cents s'establiren a Valls branques dels Cases, Güell i Montserrat.

ORIGEN PROFESSIONAL DELS NOBLES CREATS DURANT EL SEGLE XVIII

Els trenta-sis ennoblits en el decurs del set-cents pertanyen a sis grups professionals: apotecaris, cirurgians, doctors en dret, funcionaris, hisendats i negociants.

D'apotecaris només n'hi ha un: Carles Morenes i de Caçador.⁴⁶

Els cirurgians són tres: Lleonard Galli i Bover, Antoni Gimbernà i Arboç i Pere Virgili i Bellver que constitueixen l'anomenada trilogia de cirurgians del Camp de la qual en fou capdavanter Pere Virgili.

Els doctors en dret són cinc: Josep-Francesc Alemany i Massó, Pere Blai i Domènec, Josep Figueres i Gavaldà, Manuel Grases i Sabater i Francesc Miró i Roig.⁴⁷

43. Ens referim al lleidatà i doctor en dret Josep de Queraltó i de Nogués, fill cabaler d'Antoni de Queraltó i de Sabater i de Gertrudis de Nogués, que s'establí a Tarragona arran del seu matrimoni, celebrat el 1761, amb Francesca Pastor i Soler, filla d'Ignasi Pastor i Duran i de Magdalena Soler, però no abans de 1770, per tal com l'Ajuntament de Tarragona, el 19 de maig de 1774, manifestà que feia quatre anys que estava domiciliat a la ciutat.

44. El darrer terç del segle XVIII s'establí a Tarragona Bernat de Sentmenat i de Boixadors, fill patit de Francesc de Sentmenat i d'Agulló, marquès de Sentmenat, i de Maria-Teresa de Boixadors i Sureda de Sant Martí, tinent coronel dels reials exercits i primer tinent del regiment dels reials guàrdies espanyols, nat el 1731, al castell de Sentmenat (Vallès Occidental).

45. Joan-Albert de Vertamon i de Carreres, fill de Josep de Vertamon i de Fises i de Lluïsa de Carreres, fixà la seva residència a Tarragona d'ençà el seu matrimoni amb la tarragonina Maria. Ventuira de Vidal i de Jalpí, celebrat el 9 de novembre de 1778.

46. Els Morenes, ara Morenès, tenien com a negoci familiar una apotecaria a Tarragona la qual fou atesa pel nostre personatge, pel seu avi Carles Morenes i Papiol, pel seu oncle Joaquim Morenes i Móra i pel seu pare Tomàs Morenes i Móra.

47. Tret d'Alemany els altres tres podrien figurar perfectament en el grup dels hisendats ja que posseïen extensos patrimonis heretats dels seus avantpassats els quals ells incrementaren en vida.

Els funcionaris són tres: Francisco Cadenas Fernández, Antonio Gutiérrez de Pando i Pere Màrtir Veciana i Sevit.⁴⁸

Els hisendats són onze: Francesc Dalmau i Mas, Pau Dalmau, Francesc Folc i Lluc, Antoni Gavallda, Joan Guardiola i Mas, Josep Magrinyà i Girona, Antoni Martí i Gatell, Joan Peirí i Gavallda, Joan Plana i Queralt, Pere Ribalta i Maties Vall i Nolla.⁴⁹

Els negociants són tretze: Francesc Aixemús i Figuerola, Josep Bofarull i Gavallda, Bonaventura Cerezo i Oliart, Manuel Fontanilles i Esbert, Jaume Freixe i Cabestant, Pere-Joan Garcia i Font, Salvador Marc i Bellver, Bernat Martí i Bellver, Pere Milà i Rosines, Pau Miró i Claveguera, Ramon Nicolau i Ferrer, Bonaventura Sabater i Marc, Francesc Sunyer i Marçal i Manuel Vignau.⁵⁰

VALORACIÓ GLOBAL DE LA NOBLESA CAMPTARRAGONINA SETCENTISTA

D'entrada, cal establir una diferència entre els nobles nascuts nobles i els que no ho eren en néixer, per la condició d'homes fets a si mateixos dels segons, així com les virtuts burgeses que atresoren. Es fa notar i és entre ells que trobem les personalitats més destacades com ara Josep Bofarull i Gavallda,⁵¹ Salvador Marc i Bellver,⁵² Antoni Martí i

---

48. En el cas dels dos primers la condició de funcionaris a Tarragona és clara, però en el de Veciana tal volta pot presentar dubtes. Si l'hem col·locat aquí és per la seva condició de comandant dels mossos d'esquadra

49. Alguns d'aquests hisendats, com ara Antoni Martí i Gatell i Joan Peirí i Gavallda, també es dedicaren als negocis, però ho feren com un complement a la seva activitat principal que fou l'exploració de l'extens patrimoni agrari heretat dels seus pares i ampliat per ells.

50. Tots ells són reusencs, tret del tarragoní Cerezo, del torrenc Fontanilles i de l'altafullenc Martí, i apleguen les majors fortunes del Camp de Tarragona sorgides, en la majoria dels casos, del no res.

51. Fou regidor i batlle de Reus, batlle de Mascalbó i subdelegat de Marina de Reus i Salou. La pràctica del comerç a l'engròs li permeté fer-se amb una gran fortuna la qual cosa s'evidencia, entre d'altres aspectes, en la constitució d'un extens patrimoni agrari, la construcció del palau familiar del carrer Llovera, de Reus, i del mas Bofarull, i en el finançament graciós de diversos edificis a Salou.

52. És un prototipus del que Werner Sombart denominà "les virtuts burgeses" doncs fou un home ambiciós, sense prejudicis, organitzat, eficaç i racional, dotat d'un olfacte finíssim per a les bones operacions econòmiques, dur en les negociacions però fidel amb els acords i la paraula donada, disposat, un cop assolida la riquesa, a desclassar-se en positiu per tal d'assegurar amb l'obtenció de la noblesa un futur ple dins la societat d'Antic Règim per als seus descendents. Adquirir, entre

Gatell,⁵³ Antoni Martí i Franquès,⁵⁴ Carles Morenes i de Caçador⁵⁵ i Pere Virgili i Bellver,⁵⁶ mentre que dels altres només criden l'atenció Josep-Antoni de Castellarnau i Magrinyà⁵⁷ i els germans Nebot.⁵⁸

L'estament nobiliari camptarragoní aplegava cinc categories de nobles: els titulats, els nobles del Principat de Catalunya, els cavallers, els *hidalgos* i els ciutadans honrats. La noblesa titulada només la gaudien els Montserrat i els Morenes, marquesos de Tamarit⁵⁹ i barons de les Quatre Torres, respectivament. El conjunt dels nobles comprenia onze llinatges: Borràs, Castellarnau, Claver, Galli, Gimbernau, Marc, Martí (Antoni), Pontarró, Potau, Segarra i Vidal. Els llinatges de cavallers eren catorze: Barberà, Caçador, Figueres, Foraster, Folc, Gavalrà, Homdedeu, Kies, Miró, Montserrat, Peirí, Prat, Ricard i Torrell. Els *hidalgos* eren tres: Cadenas, Gutiérrez de Pando i Virgili. La resta de llinatges eren ciutadans honrats.

---

d'altres, les senyories de Vilafortuny, Biosca, Creixell i Roda, i a Barcelona es féu bastir un palau a la rambla de Santa Mònica.

53. Fou un home de negocis brillant i aconseguí incrementar notablement el patrimoni familiar. Participà com a soci capitalista en nombroses societats comercials, botigues de teles i fàbriques d'indianes. Fou membre fundador de la Societat d'Amics del País, de Tarragona, en la qual ocupà el càrrec de tresorer.
54. Fill d'Antoni de Martí i Gatell. Fou un home de ciència que se sentí atret per la meteorologia, les ciències naturals i la química. La seva formació fou autodidàctica i aconseguida en molt bona part gràcies a la comprensió i liberalitat del seu pare que li permeté passar-se la joventut i els primers anys de maduresa llegint, estudiant i experimentant. Fou membre de la Reial Acadèmia de Ciències Naturals i Arts i de la Reial Acadèmia Mèdico-Pràctica, de Barcelona. Cap altre noble, no ja del Camp de Tarragona, ans de tot Catalunya, tingué tan d'interès com ell per la ciència, la cultura i la investigació i això sense perdre de vista els assumptes materials.
55. Personatge resolt que sabé aprofitar totes les circumstàncies al seu abast per promocionar-se fins a l'extrem que aconseguí fer arribar al seu llinatge d'apotecaris a la condició de nobles titulats.
56. És un clar exponent de les possibilitats que el set-cents proporcionava a la gent amb intel·ligència ja que gràcies a la seva capacitat com a cirurgià aconseguí, tot i ser de família humil, arribar a la *hidalguia*. Fou l'impulsor del Reial Col·legi de Cirurgia de Barcelona.
57. Tingué una participació força activa en la vida política, cultural i social de Tarragona. Destaca la seva dedicació a les obres del port de Tarragona com a dipositari o tresorer. Fou mestrant de la Reial Mestrança de Ronda i cavaller de l'Ordre de Carles III. Encarregà al pintor Josep-Bernat Flaugier la decoració del saló principal de la seva casa del carrer dels Cavallers amb escenes mitològiques i l'apoteosi de la família Castellarnau en el plafó central.
58. Ens referim als germans Rafael, Joan, Francesc, Alexandre i Antoni Nebot i Font i al seu destacat paper en la guerra de Successió sota les banderes del rei-arxiduc Carles III.
59. La informació sobre els marquesos de Tamarit la teniu a: Salvador-J. ROVIRA, *El marquesat de Tamarit (1681-1837)*, Altafulla, Centre d'Estudis d'Altafulla, 1992, i *Francesc de Montserrat i Vives, primer marquès de Tamarit (1617-1688)*, Altafulla, Centre d'Estudis d'Altafulla, 2001.

Si separem els Montserrat i els Morenes –quant als titulats–, els Marc, Montoliu, Montserrat i Nicolau –respecte de les rendes senyorials–, els Aixemús, Bofarull, Borràs, Castellaranu, Dalmau, Folc, Martí, Miró, Montserrat (marquesos de Tamarit), Morenes, Segarra, Sunyer, Veciana i Vidal –pel que fa al patrimoni– i les individualitats de Lleonard de Galli, Antoni de Gimbernat i Antoni de Martí i Franquès –pel que fa a la ciència i a la cultura– haurem de convenir que la noblesa setcentista camptarragonina era un conjunt de nobles no titulats, en bona mesura d’origen burgès, que no percep rendes senyorials, que no posseeix grans hisendes, que es veu obligada a treballar per subsistir, que és poc il·lustrada i força conservadora, que es mostra preocupada per les aparences i el protocol, que és respectuosa amb el tron i l’altar, que no fa res o gairebé res per la col·lectivitat,⁶⁰ que participa poc o gens ens els esdeveniments del país –com quedà demostrat durant la guerra Gran–,⁶¹ i que es mostra més aviat decadent, ja que, tot i tenir-se per paradigmàtica i presentar-se com el model que han de seguir els no privilegiats, com a col·lectiu no sabé estar en cap moment a l’alçada d’allò què les circumstàncies del seu temps li demanava.

---

60. Tot i això hem de dir que els nobles més rics i destacats dels aveïnats a Reus, potser a causa del seu origen burgès, mostraren un cert impuls cívic que es traduí en la promoció d’edificis públics com el santuari de Misericòrdia o el teatre de les Comèdies, encara que no participaren en la Societat d’Amics del País –potser perquè tenia la seu a Tarragona? També és una excepció Antoni de Martí i Franquès per tal com contribuï a promoure una sèrie de realitzacions com la Reial Acadèmia de Dibuix i Nàutica, de Tarragona, o la carretera del port de Tarragona a Lleida.

61. Pel que fa a la participació de la noblesa camptarragonina en la guerra Gran vegeu Salvador-J. ROVIRA, “La noblesa del Camp de Tarragona i el servei de miquelets (1795)”, *Paratge*, 3-4 (1992-1993), p. 65-76.